

Лиса О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Маєр Д.Д.

студент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Lysa Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Lecturer at Department of Finance, Banking and Insurance
Oles Honchar Dnipro National University

Maier Diana

Student
Oles Honchar Dnipro National University

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА

Лиса О.В., Маєр Д.Д. Деякі аспекти управління фінансовим станом підприємства. У статті наведено характеристику управління фінансовим станом підприємства як системи (з притаманними їй ієрархією та складниками) і як процесу, що складається з послідовних етапів. Доведено, що управління фінансовим станом можна розглядати як важливий складник фінансового менеджменту і всієї системи управління підприємством загалом. Визначено суб'єкт (фінансові служби підприємства, фінансові менеджери) й об'єкт управління (фінансовий стан підприємства), їх зв'язок через генерацію управлінського впливу і реакцію об'єкта на нього, яку можна оцінити через відповідні показники фінансового стану. Наведено можливий алгоритм управління фінансовим станом підприємства у разі незадовільної або неприйнятної його оцінки. Обраховано факторну залежність із використанням кореляційно-регресійного аналізу між рентабельністю власного капіталу і рентабельністю капіталу підприємства загалом, що дало можливість обґрунтувати одну з пропозицій щодо покращення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: управління, фінансовий стан, фінансовий менеджмент, показники фінансового стану, рентабельність, ліквідність.

Лыса Е.В., Маєр Д.Д. Некоторые аспекты управления финансовым состоянием предприятия. В статье приведена характеристика управления финансовым состоянием предприятия как системы (с присущими ей иерархией и составляющими элементами) и как процесса, состоящего из последовательных этапов. Доказано, что управление финансовым состоянием можно рассматривать как важную составляющую финансового менеджмента и всей системы управления предприятием в целом. Определены субъект (финансовые службы предприятия, финансовые менеджеры) и объект управления (финансовое состояние предприятия), их связь через генерацию управленческого воздействия и реакцию объекта на него, которую можно оценить через соответствующие показатели финансового состояния. Приведен возможный алгоритм управления финансовым состоянием предприятия в случае неудовлетворительной или неприемлемой его оценки. Рассчитана факторная зависимость с использованием корреляционно-регрессионного анализа между рентабельностью собственного капитала и рентабельностью капитала предприятия в целом, что дало возможность обосновать одно из предложений по улучшению финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: управление, финансовое состояние, финансовый менеджмент, показатели финансового состояния, рентабельность, ликвидность.

Lysa Olena, Maier Diana. Some aspects of managing the financial condition of the enterprise. The article describes the management of the financial condition of the enterprise as a system (with its inherent hierarchy and components) and as a process consisting of successive stages. It is proved that financial management can be considered as an important component of financial management and the entire management system of the enterprise as a whole. The subject (financial services of the enterprise, financial managers) and the object of management (financial condition of the enterprise), their relationship through the generation of managerial influence and the reaction of the object to it, which can be assessed by the relevant indicators of financial condition. A possible algorithm for managing the financial condition of the enterprise in case of unsatisfactory or unacceptable assessment is given. The factor dependence was calculated using correlation-regression analysis between return on equity and return on capital of the enterprise as a whole, which allowed to substantiate one of the proposals to improve the financial condition of

the enterprise. Management of the financial position of the enterprise is one of the most significant functional directions of the financial management system, which is quite closely related to other control systems. High-quality effective organization of financial management and financial management is a necessary part of the competitive enterprise. Effective management of the enterprise begins not only with the study of the main causes and factors of influence on the results of activity, but also in identifying the peculiarities of financial and economic development in the future. In this regard, the improvement of the quality of financial condition management to ensure the effective development of the enterprise becomes of particular importance. The main goal of the management of the financial condition of the enterprise is to make management decisions related to determining the means of formation and the most effective use of the financial potential of the economy, which is the basis for the implementation of high rates of economic growth of the enterprise in the current and promising periods and maximization of market value.

Key words: management, financial condition, financial management, indicators of financial condition, profitability, liquidity.

Постановка проблеми. У системі управління підприємством важливим складником виступає управління його фінансами або фінансовий менеджмент. Управління фінансами підприємства передбачає такий механізм формування та використання фінансових ресурсів, який забезпечує отримання досить високих фінансових результатів діяльності за прийнятної рівня її ризикованості. Ефективність такого управління перевіряється на практиці через прийнятний рівень значень показників, що характеризують фінансовий стан підприємства. Як відомо, ці показники зазвичай об'єднані в певні групи, зважаючи на потреби в різноаспектних оцінках фінансового стану підприємства. Особливо показовими тут виступають показники рентабельності, які відображають економічну ефективність діяльності підприємств. Також відомі методики комплексної (або інтегральної) оцінки фінансового стану підприємства, які передбачають розрахунок єдиного (інтегрального) показники і градацію його значень.

Зважаючи на вищезазначене, прагнення менеджменту підприємства до ефективного управління його фінансами зазвичай актуалізує питання управління фінансовим станом підприємства в контексті покращення його оціночних показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи наукові праці різних дослідників, можемо відзначити, що відсутнє комплексне розуміння сутнісних аспектів «управління фінансовим станом підприємства». Таке комплексне розуміння можна сформулювати, на нашу думку, на підставі інтегрування сутності понять «управління», «управління фінансами підприємства», «управління фінансовими результатами діяльності підприємства», «фінансовий стан підприємства», а також управління окремими групами показників фінансового стану (рентабельністю, ліквідністю, діловою активністю тощо). Так, сутність категорії «управління» вивчали у своїх дослідженнях П.Ф. Друкер, В.М. Данилюк, М.Х. Мескон, Л.І. Нечаюк, Н.О.Телеш, В.А. Рульєв, Ф.У. Тейлор, А.А. Томпсон, І.Ф. Зіновєв та інші. Механізми управління фінансами підприємства та фінансовими результатами його діяльності досліджували І.О. Бланк, М.Д. Білик, Г.О. Крамаренко, Г.Г. Кірейцев, Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц, Б.М. Литвин, М.В. Стельмах, Т.Д. Косова, Ю.С. Цал-Цалко та інші. Висвітленню проблематики оцінки фінансового стану підприємства присвятили свої наукові праці І.О. Ахновська [1], Н.П. Борецька, К.В. Міщенко [2], І.Т. Балабанова, М.І. Власюк, М.В. Марусич [3], Т.Ф. Кондратьєва, В.В. Ковальов, В.І. Науменко, Б.Я. Панасюк, О.В. Проскурович, С.А. Бабій [4], Ю.М. Тютюник, С.В. Тютюник [5] та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування уявлення про управління фінансовим станом підприємства як системи та як процесу, а також про його роль у системі фінансового менеджменту підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання підприємства всіх форм власності відчують істотне підвищення ризикованості своєї діяльності та, як наслідок, підвищуються стандарти відповідальності за результати роботи, які багато в чому залежать від об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки наявного й очікуваного фінансового стану підприємства. Однак оцінка не є кінцевою метою в цьому процесі, а лише інструментом для подальшого прийняття оперативних рішень щодо позитивних змін фінансового стану підприємства в подальшому. У зв'язку з цим зростає роль і значення такого важливого напряму управлінської діяльності, як управління фінансовим станом підприємства.

Поняття «управління фінансовим станом» дуже рідко трапляється в наукових публікаціях, оскільки більшість науковців вважає, що управління потрібно не фінансовим станом підприємства, а конкретними видами його діяльності або його фінансовими результатами. Однак, зважаючи на те, що фінансовий стан підприємства може бути охарактеризований через отримання його комплексної інтегральної оцінки, можемо говорити про можливість управління фінансовим станом з метою її покращення. Таке управління може розглядатися як складник (або підсистема) загальної системи управління фінансами підприємства та може бути вбудоване в поетапний процес фінансового менеджменту на підприємстві. Водночас покращення комплексної оцінки фінансового стану підприємства може розглядатися як цільова функція управління фінансами підприємства.

Зрозуміло, що в теорії фінансового менеджменту прийнято розглядати окремі аспекти управління фінансами підприємства, зокрема управління його капіталом, активами, фінансовими результатами, ліквідністю, рентабельністю, діловою активністю тощо. Водночас результативність такого управління має бути якось оцінена, й інструментом такої оцінки частіше за все вибирають рентабельність. Однак, незважаючи на об'єктивність такої оцінки, вважаємо, що комплексний (інтегральний) показник оцінки фінансового стану для цього підійде краще.

Управління фінансовим станом підприємства можна розглядати як один із найбільш значущих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Як і кожна управлінська система,

управління фінансовим станом підприємства передбачає наявність певного суб'єкта й об'єкта управління. Детальніше – на рис. 1.

Алгоритм управління фінансовим станом підприємства може бути представлений у такому вигляді (рис. 2).

Загалом у практичній діяльності процес управління фінансовим станом підприємства може включати такі етапи, як:

1) формування системи управління фінансовим станом підприємства та організація ефективної взаємодії між суб'єктами в цій системі;

2) обґрунтування основних аспектів політики управління фінансовим станом підприємства;

3) формування теоретико-методичної бази для аналізу та оцінки фінансового стану підприємства (вибір прийнятних для цього підприємства методики та показників оцінки);

4) визначення індикативних (цільових, прийнятних) значень (або варіативних інтервалів значень) показників (або комплексного (інтегрального) показника) оцінки фінансового стану підприємства, виходячи із стратегії та сучасного етапу його розвитку;

5) здійснення аналізу й оцінки фінансового стану підприємства з використанням прийнятої за основу методики;

6) порівняння розрахункових значень показників з індикативними (цільовими, прийнятними);

7) формулювання пропозицій щодо покращення фінансового стану, якщо його оціночні показники не відповідають індикативним (цільовим, прийнятним) значенням;

8) реалізація запропонованих заходів і оцінка їх результативності.

Результативність реалізованих заходів може відображатися через покращення структури капіталу, ліквідності балансу, підвищення фінансових результатів діяльності, рівня рентабельності тощо. Водночас іноді досить складно визначити результативність управ-

лінського впливу на показники фінансового стану, оскільки на них впливає велика кількість факторів, причому як позитивно, так і негативно.

Простежуючи статистичний зв'язок між факторами, можна приблизно уявити значення результативної ознаки у вигляді деякої залежності від величини однієї або кількох факторних ознак. Так, наприклад, завдяки кореляційно-регресійному аналізу є можливість глибше дослідити взаємозв'язки економічних явищ і процесів, виявити вплив факторів на результати фінансово-господарської діяльності, виявити і підрахувати резерви підвищення ефективності діяльності підприємства. Все це позитивно позначається на здійсненні управлінської діяльності, прийнятті обґрунтованих рішень.

Для прикладу розглянемо пропозицію щодо підвищення обсягу власного капіталу і його частки в структурі капіталу підприємства. Для того, щоб зрозуміти, наскільки ця пропозиція доцільна для реалізації, розглянемо вплив зміни рентабельності власного капіталу на рівень рентабельності капіталу підприємства загалом. Для цього проведемо кореляційно-регресійний аналіз на основі фінансової звітності певного умовного підприємства. Розрахуємо коефіцієнт кореляції за формулою:

$$Z_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n}{\sqrt{1597,27 * 1448,48}} = 0,71$$

Оскільки коефіцієнт кореляції становить 0,71, можна стверджувати, що зв'язок між показниками досить щільний, тобто рентабельність капіталу підприємства значною мірою залежить від рентабельності його власного капіталу.

Представимо цю залежність за допомогою регресійного рівняння. Найбільш простим і розповсюдже-



Рис. 1. Система управління фінансовим станом підприємства

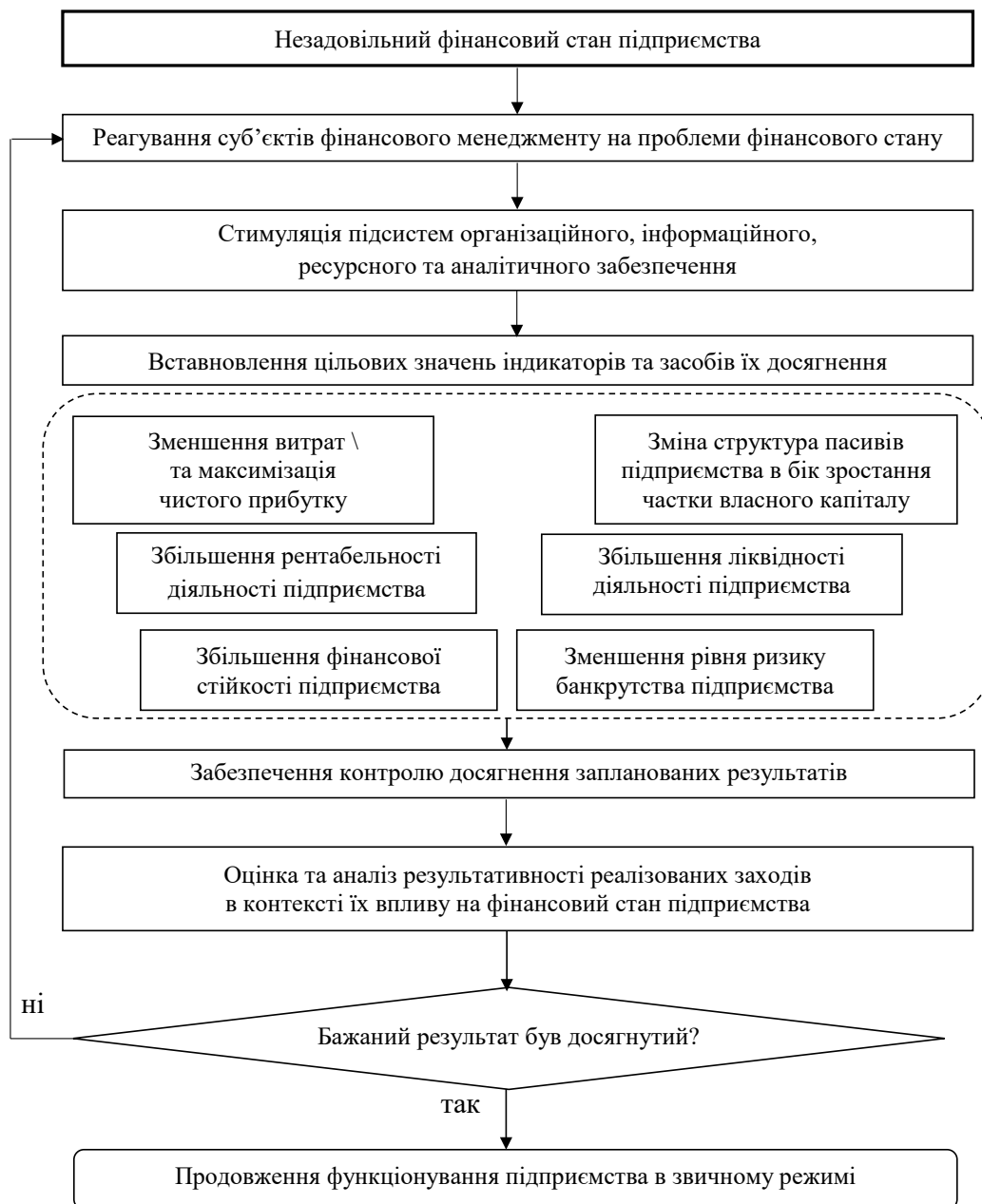


Рис. 2. Алгоритм управління фінансовим станом підприємства (у разі його незадовільної або неприйнятної оцінки)

ним випадком є подання економіко-математичної моделі у вигляді рівняння парної (тобто однофакторної) лінійної регресії $y = a_1x + a_0$. Проведення відповідних розрахунків за загальновідомим алгоритмом дало змогу визначити параметри цього рівняння: $a_1 = 0,65$; $a_0 = 1,03$. Отже, лінійне рівняння регресії має вигляд:

$$y = 0,65x + 1,03$$

Оскільки коефіцієнт регресії додатний, то парна регресійна модель показує, що зростання рентабельності капіталу перебуває в прямій залежності від рентабельності власного капіталу. Більше того, підвищення рентабельності власного капіталу на 1% забезпечує підвищення рівня рентабельності всього капіталу підприємства на 0,65%. Таким чином, можемо вважати, що пропозиція щодо зростання обсягу власного капіталу може бути прийнятною (за умови готовності й

бажання засновників або власників підприємства її реалізувати).

Висновки. Визнання «управління фінансовим станом підприємства» важливим складником фінансового менеджменту і всієї системи управління підприємством, на нашу думку, має ґрунтовні підстави (особливо за наявності комплексного (інтегрального) показника оцінки фінансового стану), хоча й не може вважатися беззаперечним. Управління фінансовим станом підприємства включає певні складники (наприклад, управління ліквідністю, рентабельністю, діловою активністю тощо), які дають змогу характеризувати його як певну систему. Управління фінансовим станом із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів.

Список використаних джерел:

1. Ахновська І.О. Методичний підхід до аналізу фінансово-економічного стану великих, середніх, малих та мікропідприємств за даними статистичної звітності. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1-2. С. 27–35 (дата звернення: 27.10.2020).
2. Борецька Н.П., Міщенко К.В. Аналіз та прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 63–66 (дата звернення: 26.10.2020).
3. Власюк Н.І., Марусич М.В. Застосування факторного аналізу та економіко-математичних методів для оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2016. Вип. № 51. С. 138–143 (дата звернення: 24.10.2020).
4. Проскурович О.В., Бабій С.Л. Моделювання фінансового стану підприємства за допомогою багатфакторного кореляційно-регресійного аналізу. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 50. С. 261–266 (дата звернення: 28.10.2020).
5. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В. Особливості аналізу фінансових результатів і рентабельності діяльності суб'єктів малого підприємництва. *Економічний форум*. 2019. № 2. С. 99–105 (дата звернення: 24.10.2020).

References:

1. Akhnovsjka I.O. (2014) Metodychnyj pidkhd do analizu finansovo-ekonomichnogho stanu velykykh, serednikh, malykh ta mikropidpryjemstv za danymy statystychnoji zvitnosti [Methodical approach to the analysis of the financial and economic condition of large, medium, small and micro enterprises according to statistical reporting]. *Ekonomika i orghanizacija upravlinnja* (electronic journal), vol. 1–2, pp. 27–35 (accessed 27 November 2020).
2. Borecjka N.P., Mishhenko K.V. (2016) Analiz ta prohnozuvannja finansovoji stijkosti pidpryjemstva [Analysis and forecasting of financial stability of the enterprise]. *Zhurnal «Investycji: praktyka ta dosvid»* (electronic journal), vol. 20, pp. 63–66 (accessed 26 November 2020).
3. Vlasjuk N.I., Marusych M.V. (2016) Zastosuvannja faktornogho analizu ta ekonomiko-matematychnykh metodiv dlja ocinjuvannja efektyvnosti vykorystannja finansovykh resursiv pidpryjemstva [Application of factor analysis and economic-mathematical methods to assess the effectiveness of the use of financial resources of the enterprise]. *Visnyk Ljvivsjkogho torghoveljno-ekonomichnogho universytetu* (electronic journal), vol. 51, pp. 138–143 (accessed 24 November 2020).
4. Proskurovych O.V., Babij S.L. (2013) Modeljuvannja finansovogho stanu pidpryjemstva za dopomoghoju baghatofaktornogho koreljacijno-reghresijnogho analizu [Modeling of the financial condition of the enterprise by means of multi-factor correlation-regression analysis]. *Visnyk Ljvivsjkogho universytetu* (electronic journal), vol. 50, pp. 261–266 (accessed 28 November 2020).
5. Tjutjunnyk Ju.M., Tjutjunnyk S.V. (2019) Osoblyvosti analizu finansovykh rezuljtativ i rentabeljnosti dijajlnosti subjektiv malogho pidpryjemnyctva [Features of the analysis of financial results and profitability of small businesses]. *Economic forum* (electronic journal), vol. 1–2, pp. 27–35 (accessed 24 November 2020).